

Piękna Wieś Podkarpacka 2011 Niwiska

Niwiska – wieś położona w powiecie kolbuszowskim, Gmina Niwiska. Początki Niwisk sięgają roku 1565, kiedy to Stanisław Tarnowski rozwijając akcję osadniczą w lasach między Rzemieniem a Trześnią, lokował na surowym korzeniu nową wieś Niwiska. Tereny, na których powstała nowa osada już od 1386 r. należały z nadania króla Władysława Jagiełły do Tarnowskich herbu Leliwa.

Aktualnie Niwiska na powierzchni 2387 ha zamieszkuje 1568 osób (stan na 30.06.2011r.). Teren miejscowości Niwiska z uwagi na znaczny stopień zalesienia, niskie zaludnienie, brak przemysłu i niewielkie zanieczyszczenie środowiska, należy do jednych z najbardziej atrakcyjnych turystycznie obszarów północnej części województwa podkarpackiego. Rozwojowi turystyki sprzyja tu także rozwinięta sieć dróg o nawierzchni asfaltowej. Miejscowość Niwiska, jest siedzibą władz gminnych, a to sprawia, że jest ośrodkiem o znaczeniu lokalnym, pełniącym funkcje administracyjno – usługowe na rzecz mieszkańców gminy. Niwiska dzieli się na przysiółki: *Podkościele Podhucie, Koniec, Zadwórz, Okręglica, Gaik, Folus, Uwrocie*.

Wieś Niwiska tak jak i inne miejscowości gminy Niwiska objęta jest od roku 1992 ochroną krajobrazu w ramach Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na terenie wsi usytuowany jest zespół pałacowo – dworski ostatniego właściciela Niwisk dr Jana Ernesta Antoniego Hupki. W skład, którego wchodzi: pałac Hupków, oficyna dworska, spichlerz oraz park dworski. Dwór może poszczycić się polichromiami wykonanymi około 1912 r. przez Karola Frycza – prof. Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Sale, które ozdabiają malowidła nazywane są: „Pod Pawiami, Pod Makami, Pod Wronami”. W latach 1844-1846 na terenie Niwisk przebywał u swojej siostry Julian Goslar, który tu właśnie napisał „Odezwę do chłopów”.

W 2009r. przeprowadzono konsultacje społeczne celem opracowania Planu Odnowy Wsi Niwiska. Przy dobrej współpracy władz lokalnych z mieszkańcami udało się sprecyzować wizję rozwoju wsi. Centrum miejscowości Niwiska wyznaczone jest w sąsiedztwie skrzyżowania drogi powiatowej Niwiska – Leszcze z drogą powiatową Tuszyna – Kolbuszowa. Jest to tętniące serce Niwisk. Tu usytuowane są główne instytucje publiczne, społeczne i usługowe: Urząd Gminy Niwiska, Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki, Ośrodek Zdrowia z Apteką, 6 sklepów, Kościół Parafialny. Tak znaczne nagromadzenie najpotrzebniejszych na co dzień wymienionych wyżej podmiotów powoduje, iż centrum wsi jest miejscem koncentrowania się codziennego ruchu mieszkańców. Instytucje publiczne są instytucjami ogólnodostępnymi posiadającymi podjazdy dla niepełnosprawnych (Ośrodek Zdrowia, GOKiB). W miarę pozyskiwania nowych środków likwidowane są kolejne bariery architektoniczne.

Od momentu przystąpienia do programu odnowy wsi udało się wybudować parking przy Urzędzie Gminy w Niwiskach pełniący funkcję parkingu dla mieszkańców oraz placu targowego. Korzystają z niego mieszkańcy, którzy odwiedzają park przy zabytkowym dworku, uczestniczący w zajęciach organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki, klienci Banku Spółdzielczego oraz petenci Urzędu Gminy Niwiska. Zmodernizowano budynek wielofunkcyjny (remiza OSP). Wykonano kompleksową renowację zespołu pałacowo-dworskiego, a także pozyskano pieniądze na remont obiektów zabytkowych - elewacji Kościoła Parafialnego i zabytkowego muru obronnego.

Drewniane budynki mieszkalne powoli znikają z krajobrazu wsi. Te, które pozostały choć nie zawsze wyglądają estetycznie, stanowią niebagatelną wartość historyczną. W ostatnich latach w znaczącej mierze przybywa nowych budynków mieszkalnych parterowych z poddaszami użytkowymi. Posesje prywatne w większości przypadków są zadbane i utrzymywane należycie. Wieś Niwiska stanowią głównie tereny rolne i leśne. W miejscowości tej znajduje się ok. 469 gospodarstw, z czego 390 to typowo rolnicze gospodarstwa. Jak duży wysiłek jest włożony, i ile trzeba poświęcić czasu na utrzymanie porządku wokół gospodarstwa wiedzą laureaci konkursu na „Najbardziej zadbaną zagrodę wiejską”. Wójt Gminy widząc zaangażowanie mieszkańców gminy do dbania o estetykę zabudowy, poprawę warunków higieniczno-sanitarnych gospodarstw oraz stosowanie dobrych praktyk rolniczych od 2007 roku przeprowadza konkurs w dwóch kategoriach: "Najbardziej zadbane gospodarstwo rolne" i "Najbardziej zadbaną nieruchomości". Corocznie do konkursu zgłaszają się gospodarstwa i nieruchomości, które walczą o miano najpiękniejszej. Komisja konkursowa po wizjach lokalnych i zebraniu dokumentacji fotograficznej dokonuje wyboru laureatów, którzy zostają oficjalnie nagradzani w czasie trwania dożynek gminnych. Mieszkańcy Niwisk dbałość o obojętność, ogrody, otoczenie poza domem użytkowanie ziemi mają „we krwi”. Uwarunkowane tradycją pracowitość oraz dbałość o estetykę i wygląd otoczenia wpływa na wiele pozytywnych przemian we wsi. Dzięki środkom zewnętrznym gospodarstwa są modernizowane - rozbudowywane stare i budowane nowe budynki gospodarcze. Przejeżdżając drogą czy to powiatową czy też gminną można zauważyć wielką dbałość o trawniki, które są regularnie koszone. Ogrody przydomowe są coraz częściej starannie zaplanowane. Już na etapie budowy domu zakładana jest sieć nawadniająca ogrody, a także sieć elektryczna, która w końcowym etapie pięknie oświetla ogród. Często też przed posesjami naszych mieszkańców znajdują się piękne skalniaki ozdobione kolorowo kwitnącymi krzewami. Mieszkańcy Niwisk mają sentyment do ziemi, zieleni i przyrody. Nawet działkowicze posiadają kawałek własnej ziemi, na której mogą coś posadzić i obserwować jak rozkwita wszystko wokół.

Do najbardziej interesujących zbiorowisk roślinnych na terenie gminy należą: zespół lilii wodnych (*Nymphaeo Nupharetum*) porastający m.in. wody „Jeziorka” w Niwiskach oraz różne typy torfowisk porośnięte zróżnicowanymi gatunkami roślin m.in. bagnem zwyczajnym. Obszar charakteryzuje się przewagą drzewostanów sosnowych z domieszką brzozy. Znaczną jego część zajmują pola, pastwiska oraz łąki. Istotnym urozmaiceniem dla krajobrazu są zadrzewienia śródpolne oraz zastoiska wodne. Jest to teren wskazany do rozwoju turystyki pieszej i rowerowej oraz agroturystyki. Cały obszar Niwisk jest położony na płaskowyżu Kolbuszowskim (wysoczyźnie Kolbuszowskiej) w dużym stopniu równinie – łagodnie pofałdowanej, porośniętej rozległymi kompleksami leśnymi znajdującymi się w południowo – zachodniej części miejscowości. Obfitują w bogactwo runa leśnego m.in. grzybów, borówek, malin. Znaczne powierzchnie lasów powodują, że większa część zwierząt grupuje się na terenach leśnych. Różnorodność flory i fauny sprzyja rozwojowi naszego lokalnego ekosystemu. Zachowane w naturalnym stanie fragmenty prastarej Puszczy Sandomierskiej kryją malownicze uroczyska, mroczne ostępy leśne i zakątki nietknięte przez człowieka. Pomniki przyrody to przede wszystkim okazałe dęby rosnące przy Dworku Hupki oraz lipa szerokolistna, która ma w swoim obwodzie ponad 700 cm. Elementy kwitnące w przestrzeni naszej wsi to również założenie ogrodu – parkowe przy drzwi Hupki. Na terenie parku znaleźć można: stare dęby, buki, graby, kasztany, drzewa tworzące aleje i szpalery oraz sad, który w maju tworzy piękną aleję. Drzewostan w połączeniu z polami uprawnymi obfitującymi w różnobarwne łany zbóż oraz wzgórzami tworzy niepowtarzalną panoramę Niwisk.

W Niwiskach znajduje się ponadto hodowla danieli Państwa Marty i Tomasza Tarnawskich. Jest to pierwsza taka hodowla na naszym terenie i jedna z nielicznych na terenie powiatu kolbuszowskiego.

Kapliczki i krzyże przydrożne, są charakterystycznym elementem krajobrazowym Niwisk. Spotkać można krzyże przydrożne, stare oraz nowsze stawiane w nieodległych i obecnych czasach, często na miejscu dawnego, zniszczonego krzyża. Wśród kapliczek występują ich trzy zasadnicze typy: szafkowe, domkowe i słupowe, np.: przy wjeździe na terenie zespołu dworsko-parkowego w Niwiskach stoi słupowa kapliczka z około połowy XIX w., murowana z cegły, otynkowana, pokryta dachówką ceramiczną. Kapliczka jest ozdobnie zwieńczona, a w jej szczycie znajduje się żelazny, kuty krzyżyk. We wnętrzu umieszczono figurę św. Jana.

Szereg dróg powiatowych przyczynia się ma wpływ na rozwój turystyki w naszej gminie. Przez miejscowość przebiegają dwa szlaki turystyczne oraz trzy szlaki pielgrzymkowe. Dzięki dobrej współpracy władz lokalnych z powiatem udało się poprawić nawierzchnię asfaltową na drogach powiatowych przebiegających przez wieś. Niwiska to również, dbałość o środowisko naturalne. Miejscowość jest w całości skanalizowana. W zakresie odbioru odpadów nieruchomości zostały wyposażone w kosze oraz zestawy worków do selektywnej zbiórki odpadów: szkła, makulatury, tworzyw sztucznych oraz metali. Odbiór odpadów odbywa się z częstotliwością raz w miesiącu w przypadku odpadów niesegregowanych, raz na kwartał w przypadku surowców wtórnych oraz dwa razy w roku w przypadku odpadów wielkogabarytowych. Akcje w szkołach, informacje w prasie gminnej, internecie wpływają na wzrost świadomości ekologicznej wśród mieszkańców. Z roku na rok wzrasta ilość wywożonych odpadów selektywnych. Na terenie Niwisk w miejscach do tego przeznaczonych znajdują się pojemniki do zbiórki selektywnej, jak również kontenery na śmieci zlokalizowane przy cmentarzu parafialnym. Dzięki pozyskaniu środków zewnętrznych w ramach odnowy wsi udało się wybudować wzdłuż drogi powiatowej chodnik, poprawiając w ten sposób bezpieczeństwo dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkoły.

Rada Sołecka oraz osoby angażujące się społecznie w rozwój wsi zwracają uwagę na przychylność i dobrą współpracę z władzami gminnymi. Sołectwo otrzymuje pieniądze z budżetu Gminy w ramach tzw. Funduszu Sołeckiego z przeznaczeniem na poprawę życia mieszkańców wsi Niwiska. W roku 2011 w ramach dotacji wybudowano obiekt służący organizacji imprez artystycznych i tanecznych tzw. „Grzybek”. Zaś, w roku 2010 przy Urzędzie Gminy powstał plac zabaw dla najmłodszych.

Większość mieszkańców wsi posiada stały dostęp do Internetu. W przysiółkach oddalonych znacznie od centrum wsi usługi dostępu do Internetu drogą bezprzewodową świadczą lokalni przedsiębiorcy.

W coraz szerszym stopniu zaangażowanie wykazuje młodzież. Zmienia się również wizerunek zewnętrzny miejscowości, w kierunku większego skoncentrowania aktywności mieszkańców w centrum wsi.

Wieś Niwiska to nie tylko dbałość o zabudowania publiczne i prywatne, rozwój infrastruktury. Niwiska to przede wszystkim mieszkańcy, którzy dzięki kreatywności i integracji wpływają na rozwój tożsamości wsi oraz zachowują i podtrzymują tradycje wsi podkarpackiej. Mieszkańcy przekonani o możliwościach drzemających we współpracy i sprawczej sile wynikającej z potrzeby poprawy jakości życia w wymiarze materialnym, ale także pozamaterialnym, duchowym i społecznym współpracują ze sobą. I ta właśnie współpraca przekłada się na tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących organizacji, instytucji i lokalnych stowarzyszeń. Członkowie wszystkich grup społecznych, oraz tych funkcjonujących na terenie miejscowości efektywnie między sobą współdziałają, dążąc do wzmocnienia poczucia zaangażowania społeczności lokalnej i tworzenie dobra wspólnego.

Na terenie Niwisk działają: Koło Gospodyń Wiejskich Gminy Niwiska, Ochotnicza Straż Pożarna w Niwiskach, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży przy Parafii w Niwiskach, Lokalna Grupa Działania „Lasovia”, Parafialny Zespół „Caritas”, Rada Parafialna, instytucje kulturowe – Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki, Gminna

Biblioteka Publiczna oraz instytucje oświatowe – Szkoła Podstawowa i Gimnazjum Publiczne w Niwiskach. Każda z tych grup społecznych ma swój wkład w rozwój tożsamości wsi poprzez realizację własnych, jak i wspólnych projektów.

Koło Gospodyń Wiejskich z Niwisk skupiające gospodynie te młodsze i te starsze dba o to, aby lokalne smaki kulinarne nie zaginęły. Przy współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury, który udostępnia lokal, panie przygotowują pyszne i barwne potrawy. Częstowani są nimi uczestnicy imprez kulturalnych. Potrawy biorą również udział w konkursach kulinarnych – regionalnych i wojewódzkich. Koło Gospodyń Wiejskich z Niwisk zawiązało Stowarzyszenie skupiające koła gospodyń z terenu gminy i pozyskało środki unijne w 2011 na realizację projektu pn. „Gotuję i wyplatam”. Projekt ma zapoczątkować łamanie stereotypów i zachęcić kobiety i mężczyzn do uczestniczenia w kursach rzemiosła ludowego – wikliniarstwo i w kursie gotowania, pieczenia, zdobienia potraw. Ochotnicza Straż Pożarna w Niwiskach przy pomocy Urzędu Gminy pozyskała fundusze na remont budynku Remizy. Obiekt po odrestaurowaniu i wyposażeniu w nowoczesny sprzęt służy społeczności lokalnej oraz zainteresowanym podmiotom zewnętrznym. Działające w miejscowości lub poza nią organizacje mają możliwość wykorzystywania sali na różnorodne inicjatywy. W ciągu roku w budynku remizy odbywają się zebrania Zarządu OSP, Rady Sołeckiej, uroczyste sesje Rady Gminy. Sala remizy cieszy się szczególną popularnością, jako miejsce organizowania uroczystości rodzinnych różnego typu. OSP dba również o sprawność fizyczną mieszkańców poprzez organizowanie i branie czynnego udziału w zawodach strażackich. Stowarzyszenia i grupy prowadzone przy Parafii w Niwiskach zrzeszają mieszkańców w różnym wieku prowadząc działalność opiekuńczo-wychowawczą, edukacyjną, kulturalną oraz budując wspólnotę rodzin katolickich. Organizują kolację wigilijną i śniadania wielkanocne dla potrzebujących i samotnych osób z parafii, zaś młodzież z KSM organizuje corocznie festyny rodzinne ukazując poprzez konkursy, zabawy, przedstawienia, śpiewy jak ważną jednostką społeczną jest Rodzina. W GOK-u swoją siedzibę ma „Lokalna Grupa Działania Lasovia” zrzeszająca trzy Gminy: Niwiska, Ostrów, Cmolas. Lokalna Grupa Działania to przede wszystkim ludzie, którzy chcą, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów, stworzyć lepsze warunki życia dla wszystkich mieszkańców. Głównym celem działań stowarzyszenia jest „Poprawa, jakości życia na obszarach wiejskich”.

Na uwagę zasługuje bogata działalność kulturalna, której inicjatorem jest Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki w Niwiskach. Zespoły działające przy Ośrodku tj.: „Niwiszczanie”, zespół tańca nowoczesnego, kapela ludowa „Niwa” oraz stowarzyszenia kultywują tradycje folkloru Lasowiaków, wzbogacając ją o elementy współczesne. Przez cały rok odbywają się imprezy artystyczne, które powtarzane cyklicznie tworzą regionalną tradycję.

Sezon otwiera Zimowy Turniej Sołectw Gminy Niwiska przeprowadzany na sali gimnastycznej w Niwiskach Zacięta walka, jak i dobra zabawa towarzyszą corocznie rywalizacji sołectw gminy. Impreza ta ma za zadanie integrację sołectw poprzez dobrą zabawę. W sezonie letnim czerwiec to magiczny miesiąc, a szczególną w nim rolę odgrywa najważniejsza noc w roku - noc świętojańska. Gmina Niwiska w tym czasie organizuje imprezę pod nazwą „Gminne Sobótki” w trakcie, której odbywają się zabawy sportowe połączone z występami artystycznymi zespołów oraz licznymi atrakcjami dla dużych i małych mieszkańców. Sierpień to czas zwieńczenia pracy rolników- uroczystość dożynkowa. W wieńcach dożynkowych dojrzeć można symbole płonów, uwite z kłosów zbóż i polnych kwiatów, owoce tego pięknego, ale ciężkiego całorocznego wysiłku. Huczne zabawy kończy odbywająca się w Gminnym Ośrodku Kultury i Biblioteki w Niwiskach „Biesiada u Hupki”. W uroczystości tej biorą udział kapele i zespoły obrzędowe z terenu powiatu kolbuszowskiego, które wprowadzają publiczność w wyśmienity nastrój, a skecze w wykonaniu artystów bawią publiczność do łez. Panie z Kół Gospodyń Wiejskich, raczą publiczność i gości swoją lokalną kuchnią: pierogami z różnymi farszami, barszczem białym, kapustą ziemniaczaną, kapustą kwaszoną z kaszą, chlebem ze smalcem.

O podtrzymywanie tradycji i zwyczajów dbają nie tylko organizacje lokalne, ale także rodziny i ludzie, którzy chcą, aby wieś polska kwitła „tradycją”.

Dla mieszkańców Niwisk ważną rolę odgrywają obrzędy związane z kalendarzem liturgicznym. W znacznej mierze kultywowane są dzięki zaangażowaniu osób starszych i przekazywane z pokolenia na pokolenie. Obrzędy liturgiczne występujące na terenie Polski przybierają różne formy. Można rzec, co region to inny obyczaj, choć występujący często pod tą samą nazwą. Wśród zwyczajów bożonarodzeniowych charakterystyczne dla Lasowiaków jest śmiecenie słomą i wnoszenie sprzętów gospodarczych na dach. Oprócz typowego kołędowania praktykuje się na terenie gminy chodzenie po „scodrokach”- kołędowania młodych, którzy kiedyś dostawali od gospodyni tzw. "scodroki”, czyli małe kołaczki specjalnie pieczone na tę okazję. Obecnie obdarza się kołędników pieniędzmi. We wtorek przed środą popielcową chodzą „draby”. Są to przebierańcy, którzy odwiedzają domy, składając żartobliwe życzenia i robiący figle. Ich atrybutem obecnie jest oczerniona sadzą twarz, zaś dawniej noszono jeszcze słomianą czapkę w formie stożka oraz na butach słomiane ostrogi. Zielone Świątki to czas „mainy”, czyli strojenia domów zielenią, przeważnie z gałązek grabu. Zaś w czasie nocy świętojańskiej robi się pochodnie ze słomy i obchodzi pola, aby uchronić je przed złymi mocami. Przytoczone wierzenia ludowe określane niekiedy mianem zabobonów, posiadają jednak niewątpliwą wartość kulturową, którą musimy pielęgnować i podtrzymywać.

Opracował: Łukasz Bryk